

Karaman İli Ağızlarının Özellikleri ve Sınıflandırılması

Characteristics and Classification of Karaman Dialects

H. Ömer KARPUZ*
İdris Nebi UYSAL**

ÖZET

İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde yer alan ve Akdeniz Bölgesi'nde de toprakları bulunan Karaman, merkez ilçeyle birlikte 6 ilçe ve bunlara bağlı 10 kasaba ve 158 köyden oluşmaktadır. Karaman ağızları, bölgedeki hâkim etnik yapının, Oğuz-Türkmen unsurlarının genel özelliklerini taşımaktadır. Ancak çalışmamızda tespit ettiğimiz birtakım farklılıklar sonucunda 3 ağız bölgesine ayrılmaktadır. Bunlar; Taşeli Ağız Bölgesi, Ayrancı Ağız Bölgesi, Merkez ve Cıvı Ağız Bölgesi.

ANAHTAR KELİMELE

Karaman ağızları, ağız, ağız sınıflandırması, alt ağız bölgeleri

ABSTRACT

Karaman; where is located in south of Middle Anatolia and has lands in Akdeniz region, has 6 counties with centric county, 10 towns and 158 villages which belong to 6 counties. Karaman dialects bear common characteristics of Oğuz-Turkoman tribes that is dominant ethnic structure in the region but as a result of some differences that we have determined in our study, Karaman dialects are divided three sub-dialect regions. These are; Taşeli Dialect Region, Ayrancı Dialect Region, Center and Around Dialect Region.

KEY WORDS

Karaman dialects, dialect, classification, dialect classification, sub-dialect regions

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

** Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Bir dil bilimi terimi olarak kullanılan *ağız*; “aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okuryazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmî ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleri” (Demir, 2002: 105) şeklinde tanımlanmaktadır.

Ağızlar üzerine yapılan araştırmalar, dil çalışmalarının önemli bir basamağını oluşturur. Bu araştırmalar, bir dilin geçirdiği aşamaları örneklendirmekle birlikte araştırmacılara dili tanıma ve öğrenme imkânı sunar. Ağız araştırmalarının bilim dünyasına sunduğu bilgi ve imkânlar, dille sınırlı değildir. Ait olduğu milletin tarihi ve kültürü hakkında da önemli bilgiler sunan ağız araştırmaları, toplumun geçirdiği kültürel değişimlerin de anlaşılmasına katkıda bulunan çalışmalardır.

Bilindiği gibi Türkiye Türkçesi ağızları üzerinde yapılan çalışmalar, bizde yakın bir geçmişe sahiptir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Maksimov, I. Kunos, M. Rasanen, J. Deny, T. Kowalski gibi bazı batılı bilim adamlarının bölgesel nitelikli çalışmaları ile başlayan ağız araştırmaları (Karahan, 1996: IX), ülkemizde, Ahmet Caferoğlu’nun büyük gayretleri ile sürdürülmüş; Zeynep Korkmaz, Efrasiyap Gemalmaz, Selahattin Olcay, Tuncer Gülensoy, Ahmet Bican Ercilasun gibi değerli bilim adamlarının çalışmaları ile bugünlere ulaşmıştır. Geline nokta sevindirici olmasına rağmen söz konusu alanda yapılması gereken birtakım işlerin olduğu da bir gerçektir. Ağız çalışmalarında sözdizimsel özelliklerin yeterince ele alınmamış olması, karşılaştırmalı çalışmaların yetersizliği, ağız atlaslarının yapılmamış olması, ağızlara ait toplu bir dil bilgisi çalışmasının bulunmaması, başta işaretlendirme olmak üzere yöntem sorunlarının devam ediyor olması (Akar, 2006: 43-51) bu alandaki eksikliklerden bazılarıdır.

Ağız araştırmaları alanında yapılan çalışmalardan biri de sınıflandırma çalışmalarıdır. Sınıflandırmalar, ağızlar arasındaki benzerlik ve ayrılıkların tespit edilmesi sonucunda ortaya çıkan verilere göre yapılan ve karşılaştırma esasına dayanan bilimsel çalışmalardır. Ağız gruplarının sınırlarının çizilmesi hususunda idarî sınırları esas almak sağlıklı bir sonuç vermeyeceğinden yapılan çalışmalarda alt ağız gruplarını belirleyecek ayrıntıların dikkat ve titizlikle tespit edilmesi gerekmektedir. Olu-

şumunda etnik yapı, tarih, coğrafi şartlar (Gemalmaz, 1999: 8-9) gibi faktörlerin etkili olduğu ağızların genel ve/ya bölgesel sınıflandırılmasında ağızları oluşturan faktörlerin etkisi göz ardı edilmemelidir. Ağız çalışmaları sonucunda elde edilen malzemelerden o yöredeki etnik yapı ve hareketliliği anlamak mümkündür. Özellikle yapılacak olan karşılaştırmalı çalışmalar sonucunda Türkçe ve iskân tarihimize ilgili çözüm bekleyen pek çok sorun, doğru bir çözüme kavuşacaktır (Karahan, 1997: 295).

Bu makalede Karaman ili ağızlarının temel ses ve şekil özellikleri verilecek ve bunlara bağlı olarak bölgenin alt ağız gruplarının belirlenmesine çalışılacaktır. Asıl tespitlerimiz konuyla ilgili olarak hazırladığımız doktora tez çalışmasında verilmiş olup burada sınırlandırılarak bir makaleye dönüştürülmüştür. İlk olarak bölgenin tamamında karşılaştığımız ses ve şekil özelliklerinin bir kısmını burada kısaca vermek istiyoruz:

I. Ses Özellikleri

1. Bölge ağızlarında yazı dilinde yer alan temel sekiz ünlünün yanında bu ünlülerin birlikte kullanıldığı dil birlikleri içindeki ünlü veya ünsüz seslerin etkisiyle oluşan ya da kaynak kişilerin konuşma özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan “á, ā́, ă, ǣ, ē, í, î°, î°, ó, ȝ, ô, ú” ünlüleri de kullanılmaktadır. Yörede “á, ă, kapalı e (e)”nin çok kullanılması dikkat çekicidir. Bu ünlülerin özellikleri kısaca şöyledir:

á ünlüsü: “a” ile “e” arasında bir ses olup “a>e” veya “e>a” değişiminin arasında bir yerde oluşur. *biráz* “biraz”, *atáš* “ateş” gibi.

ā́ ünlüsü: “a” sesi ile “e” sesi arasında, yarı kalın yarı ince, düz ve geniş orta damak ünlüsü olup aynı zamanda uzun bir sestir. Bu ses, genellikle iki sözcüğün birbirine ulanması ve bu arada “g, ğ; k, ƙ” gibi ünsüzlerin eriyip düşmesi sonucu oluşmaktadır. *ekmā́tar* “ekmek atar”, *güzā́dar* “güze kadar” gibi.

ă ünlüsü: Bölge ağızlarında sıkça duyulan bu ses; “a” ile “ı” arasında, kalın, düz, yarı geniş yarı dar bir ünlüdür. *gaba yel* “kaba yel”, *toplayalım* “toplayalım” gibi.

ǣ ünlüsü: Bu ses, damaksız “a” ünlüsü olup yöre ağızlarında teklik birinci ve ikinci kişi zamirlerinin yönelme eki almış şekillerinde görülmektedir. *baǣ* “bana”, *saǣ* “sana” gibi.

ē ünlüsü: Bilim dünyasında “kapalı e” adı ile anılan bu ünlü, yöre insanının çokça kullandığı bir sestir. Ana Türkçedeki kapalı e ünlüsünün (Yılmaz, 2007: 535) korunduğu görülmektedir. *geṭti* “gitti”, *eṣi* “eşi” gibi.

ı° ünlüsü: Bu ünlü, “ı” ile “u” arasında yer alan kalın, yarı dar yarı geniş, yarı düz yarı yuvarlak bir sestir. *sabı*°n “sabun”, *yavrı*°m “yavrum” gibi.

î ünlüsü: Bu ünlü, orta damağın “i”ye daha yakın bir bölgesinde boğumlanan ve “ı” ile “i” arasındaki ses basamağında yer alan incelmış bir “ı” ya da kalınlaşmış bir “i” ünlüsüdür. *tinas* “tınaz”, *sāhīb* “sahip” gibi.

î° ünlüsü: “i” sesi ile “ü” sesi arasında, ince, yarı düz yarı yuvarlak, yarı geniş yarı dar bir ünlü olup “i” ünlüsünün biraz yuvarlaklaşması ya da “ü” ünlüsünün biraz düzleşmesi sonucunda oluşur. *kāki*°l “kākül”, *bi*°ber “biber” gibi.

ó ünlüsü: Bölge ağızlarında çoğunlukla ön seste rastladığımız bu ünlü, “o” ile “ö” arası bir aralıkta yer alır. Ya kalınlaşmış bir “ö” ya da incelmış bir “o” sesidir. *góre* “göre”, *deyó* “diyor” gibi.

ô ünlüsü: Dilin orta damağa temas etmesi sonucu çıkan bu ses, “ö” ile “ü” arasında, ince, yuvarlak, yarı geniş yarı dar bir ünlüdür. Bu ünlü, Karaman ili ağızlarında genellikle “ü>ö” değişimi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. *dôven* “düven”, *bôyüne* “büyüğüne” gibi.

o ünlüsü: Bu ünlü, “o” ile “u” arasında, kalın, yuvarlak, yarı geniş yarı dar bir ünlü olup “o>u” ya da “u>o” değişiminin ara merhalesini oluşturur ve “o”ya daha yakın bir yerde ortaya çıkar. Bu ünlü, bölge ağızlarında ekseriyetle düzlük-yuvarlaklık uyumuna sokulan yabancı kökenli sözcüklerde görülmektedir. *horóz* “horoz”, *balón* “balon” gibi.

ú ünlüsü: Bu ses; “u” ile “ü” arasında, yuvarlak, dar, yarı kalın yarı ince bir ünlü olup bölge ağızlarında daha çok ilk hecede görülmektedir. *yúñ* “yün”, *dúven* “düven” gibi.

2. Bölge ağızlarında hece kaynaşması, ünsüz düşmesi, ünlü kaynaşması gibi birtakım ses olaylarına bağlı nedenlerle oluştuğunu düşündüğümüz uzun ünlüler yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Tespit ettiğimiz uzun ünlüler şunlardır: *ā*, *ē*, *ī*, *ī̇*, *ō*, *–*, *ū*, *ū̇*¹. *lānadan* “lahanadan” *yēcez* “yiyeceğiz”, *sīrī* “sığırı”, *verđiñ* “verdiğin”, *gōversem* “koyuversem”, *b–le* “böyle”, *durū* “durur”, *dūnlerimiz* “dügünlerimiz” gibi.

3. Karaman ili ağızlarında sözcük ya da cümle sonlarında yer alan hecelerde vurgu, tonlama gibi nedenlerle karşılaşılan ünlü uzunlukları çoktur. *sularīz* “sularız”, *buydāy* “buğday” gibi.

¹ Bölge ağızlarında, yazı dilinde yer alan ünlülerin hepsinin uzun şekli tespit edilmiş olup bunlar çeviri yazı sisteminde uzunlukları belirtmek için kullanılan (-) işareti ile gösterilmiştir.

4. Yazı dilinde kalınlık-incelik uyumunu bozan “-ken, -ki” gibi ekler, bölge ağızlarında uyuma girmektedir. *açarķan* “açarken”, *bařtaķı* “baştaki” gibi. Ayrıca ek fiilin zamanlara göre çekiminde kalınlık-incelik uyumu yoğun olarak işletilmektedir. *yoğudu* “yok idi”, *varısa* “var ise”, *varımış* “var imiş” gibi.

5. Bölge ağızlarında karşılaşılan yabancı sözcükleri Türkçenin ses özelliklerine uydurma eğilimi, ilerleyici benzeşme üzerinde yoğunlaşmaktadır. *ezen* “ezan”, *şofor* “şoför”, *zalım* “zalim” gibi.

6. Ünlü değişmeleri bölge ağızlarında çok görülen bir durumdur. Bunlar daha çok “a>e, a>ı, e>a, e>i, u>ı” değişiklikleri şeklinde olmaktadır. *birez* “biraz”, *ızaldı* “azaldı”, *na (ğadar)* “ne (kadar)” *şiyi* “şeyi”, *armıt* “armut” gibi.

7. Bölge ağızlarında ikinci hecede dar yuvarlak ünlü bulunduran sözcüklerde yabancı sözcüklerin kalınlık-incelik uyumu kuralına uydurulması eğilimi ve ünlülerin diğer ünlüler üzerindeki benzeştirici etkisi nedeniyle kuvvetli bir düzleşme eğilimi vardır. *ğabil* “kabul”, *davı l* “davul” gibi. Bu durum, birtakım Türkçe sözcüklere de yansımaktadır. *ğavırğa* “kavurga”, *yımırta* “yumurta” gibi.

8. Bölge ağızlarında karşılaşılan ünlü türemesi olayları, çoğunlukla iç seste ve “a, e, ı, i, u, ü” türemesi şeklinde olmaktadır. Türemeler, özellikle yabancı sözcüklerin söylenişinde kendisini göstermektedir. *mayahoş* “mayhoş”, *foter* “fötr”, *ğadastıro* “kadaştro”, *moderin* “modern”, *şontırolü* “kontrolü” *ücüretsiz* “ücretsiz” gibi.

9. Bölge ağızlarında yazı dilinde kullanılan yirmi bir ünsüze ek olarak “L, Ç, F, ğ, h, J, k, n, y, P, », r, S, T” ünsüzleri de kullanılmaktadır. Bu ünsüzlerin belirgin özellikleri kısaca şöyledir:

L ünsüzü: Bu ses, “c-ç” arası bir yerde olup bölge ağızlarında seyrek karşılaştığımız bir ünsüzdür. Sesin oluşumunda yanlarında bulunan seslerin etkili olduğu düşünölmektedir. *süLLü* “sütçü”, *baLLavış* “başçavış” gibi.

Ç ünsüzü: “ç-ř” arası, yarı sürekli yarı süreksiz bir ünsüzdür. *suÇlu* “suçlu”, *sādıÇ* “sağdıç” gibi.

F ünsüzü: Bu ünsüz, “f-v” arası bir ses olup bölge ağızlarında “f>v” değişiminin bir sonucu olarak karşımıza çıkar ve yabancı kökenli sözcüklerde görülür. *şeFteli* “şeftali”, *seFer* “sefer” gibi.

ğ ünsüzü: Bölge ağızlarında yoğun olarak karşılaşılan bu ses, kalın ünlülerle hece oluşturan bir art damak ünsüzüdür. *ğırğ* “kırk”, *ğardaşlarım* “kardeşlerim” gibi.

h ünsüzü: Sürekli, hırıltılı, art damak ünsüzüdür. Genellikle “k>h” değişimi sonucunda görülür. *yasah* “yasak”, *dohuzda* “dokuzda” gibi.

J ünsüzü: Yarı sürekli yarı süreksiz, diş ünsüzüdür. “ş-j” arası bir yerde ortaya çıkan bu ses, birkaç örnekte tespit edilmiştir. *piJman oldum* “pişman oldum” gibi.

ķ ünsüzü: Tonsuz, süreksiz, art damak ünsüzüdür. Kalın ünlüler ile hece oluşturur. *tuluķtan* “tuluktan”, *buķuķ* “buçuk” gibi.

ñ ünsüzü: Damakta oluşan, tonlu, sürekli art damak ünsüzüdür. İlgi hâli ekinde, fiillerin teklik I., II. ve çokluk II. kişi çekimlerinde, “ben” ve “sen” kişi zamirlerinin yönelme eki almış yapılarında ve kimi sözcüklerin aslı şekillerinde görülür. *deyeyiñ* “diyeyim”, *eñ* “en” gibi.

ÿ ünsüzü: Bu ses, tonunu kaybederek düşme durumuna gelmiş gevşek boğumlanmalı bir ünsüzdür. *soÿra* “sonra”, *soÿ* “son” gibi.

P ünsüzü: “b>p”, “p>b” ünsüz değişiminin ara merhalesinde oluştuğunu düşündüğümüz bir sestir. *gıPrıs* “Kıbrıs”, *toPcu* “topçu” gibi.

» ünsüzü: Tonunu kaybetmiş ve düşme durumuna yaklaşmış olan gevşek boğumlanmalı bir ünsüzdür. *alı»* “alır”, *çamı»* “çamur” gibi.

ṛ ünsüzü: Bölge ağızlarında birkaç yerde tespit ettiğimiz bu ses, titrekliliği uzatılarak söylenen r ünsüzüdür. Sıfat olarak kullanılan bir sözcük ile bazı yansıma sözcüklerde tespit edilmiştir. *hēr* “her”, *gır* “gırr” gibi.

S ünsüzü: “s>z” ya da “z>s” değişimlerinin bir sonucu olarak oluşan bir ünsüzdür. *neySe* “neyse”, *aS* “az” gibi.

T ünsüzü: “t>d” arası, ağızda oluşan, yarı tonlu yarı tonsuz, süreksiz bir ünsüz olup “t>d”, “d>t” ünsüz değişimlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. *eTremitte* “Edremit’te”, *duT* “dut” gibi.

10. Bölge ağızlarında “k>g, ķ>ğ, p>b, s>z, t>d” değişimleri oldukça çoktur. *güccüg* “küçük”, *gış* “kış”, *barmağ* “parmak”, *zabahleyin* “sabahleyin”, *daşdan* “taştan” gibi.

11. Yazı dilinde tek heceli sözcüklerin sonunda bulunan “t” ünsüzü iki ünlü arasında çoğunlukla korunurken bölge ağızlarında bu tür sözcüklerin bir kısmında “t>d” değişiminin olduğu görülmektedir. *yudulmuş* “yutulmuş”, *südüñ* “sütün” gibi. Bu durum, “-t-” eki ile türetilmiş fiilleri de kapsayacak şekilde genişlemektedir. *anladıllar* “anlatırlar”, *oķudurķā* “okuturken”, *ğaynadıllardı* “kaynatırlardı” gibi.

12. Bölge ağızlarında ön seste “g, h” ünsüzlerinin düşmesi yaygındır. *perşembe* “perşembe gün”, *elkeye* “helkeye” gibi. İç seste “ğ, h, k, l, n, r, y” düşmeleri çok görülür. *olan* “oğlan”, *saur* “sahur”, *ēsik* “eksik”, *anadın* “anladın”, *geşlik* “gençlik”, *yıttım* “yırttım”, *s-lerdi* “söyledi” gibi. Son seste ise “n, r, y” düşmeleri çoktur. *enerke* “inerken”, *bi* “bir”, *şi* “şey” gibi.

13. Bölge ağızlarında “ğ, g, k, k” ünsüzleri, ön seste ünlü ile biten bir sözcükten sonra çoğunlukla düşürülmektedir. Bu, bölge ağızlarının karakteristik bir özelliğidir. *n-reyim* “ne (iş) göreyim”, *bu_adar* “bu kadar” gibi.

14. Ünsüz türemeleri arasında ön seste “h”, iç seste “y”, son seste ise “m” türemesi göze çarpmaktadır. *hellerine* “ellerine”, *tayne* “tane”, *hindim* “şimdi” gibi.

15. Bölge ağızlarında “-ll-, -nn-, -ss-, -şş-” şeklindeki ünsüz ikizleşmeleri çoktur. *çille* “çile”, *yanrı* “yanı”, *kessilirdi* “kesilirdi”, *gaşşığ* “kaşık” gibi.

16. Karaman ili ağızlarında ünsüz tekleşmesi genellikle yabancı kökenli sözcüklerde görülmekte ve örnekler, “-rr->-r-, -vv->-v-” şekilleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. *kere* “kerre”, *abdıraman* “Abdurrahman”; *evel* “evvel”, *guvetli* “kuvvetli” gibi.

17. Bölge ağızlarında hece tekleşmesi (*varrı* “varırız”), hece yutulması (*geçimiz* “geçimimiz”) ve hece türemesi (*meseleme* “mesele”) olayları hece kaynaşması kadar yaygın değildir. *bārdım* “bağırdım”, *bārın* “baharın”, *ğalmācāmı* “kalmayacakmış” gibi hece kaynaşması olayları çoktur.

18. Bölge ağızlarında karşılaşılan ünsüz göçüşmeleri arasında yakın göçüşmeler (*çölmek* “çömlük”, *şavlar* “şalvar”, *imriğini* “irmiğini”, *meyrem* “Meryem” gibi), uzak göçüşmelere (*dināyet* “diyanet” gibi) göre çoktur.

II. Şekil Özellikleri

1. Vasıta hâli eki olarak “+la, +le” ekinin çok değişik şekilleri (+lan, +len, +lana; +ılan, +ilen; +nan, +nen, +ınan, +inen, +ünen) kullanılmaktadır. *ankaraylan* “Ankara’yla”, *gözerlen* “gözerle”, *onarlana* “onarla”, *atılan* “atla”, *çekicilen* “çekikle”, *uçānan* “uçakla”, *eşşeklernen* “eşeklerle”, *mıhınan* “mıhla”, *elinen* “elle”, *südünen* “sütle” örneklerinde olduğu gibi bölge ağızlarında vasıta hâli ekinin farklı şekilleri ile karşılaşılabilmektedir.

2. Bölge ağızlarında fiillerin teklik I. kişi çekimlerinde yazı dilinde yer alan eklerle birlikte “-iñ, -iñ, -ñ, -sım, -sum, -yıñ, -yiñ, -yuñ” ekleri de kullanılmaktadır. *sorarıñ* “sorarım”, *dememişin* “dememişim”, *deyeceñ* “diyeceğim”, *oynamışım*

“oynamışım”, *uyumuşsum* “uyumuşum”, *basmışıyın* “basmışım”, *geçinmişiyin* “geçinmişim” *unutmuşuyun* “unutmuşum” gibi.

3. Karaman ili ağızlarında geniş zaman ekleri birtakım ses olayları sonucunda yazı dilindeki yapıdan farklılaşabilmektedir. Bunlar içinde son seste “r>l” değişmesi ile oluşan yapılar dikkat çekicidir. *gurallar* “kurarlar”, *ekeller* “ekerler”, *yatırillardı* “yatırırlardı”, *çeviriller* “çevirirler”, *yullar* “yurlar”, *vurullar* “vururlar”, *görüller* “görürler” gibi. Ayrıca geniş zaman çekimli bazı fiillerde fiil kök veya gövdesinde yer alan “r” sesinden sonra gelen zaman eki, ses uyumsuzluğu nedeniyle “y” sesine dönüşmektedir. *gız evine varıyız* “kız evine varırız”, *sütlü tarhanayı da bişiriyiz* “sütlü tarhanayı da pişiririz”, *yapıp duruyuz* “yapıp dururuz”, *götürüyüz* “götürürüz” gibi. Kimi örneklerde ise geniş zaman ekinin tamamen düştüğü görülmektedir. *azzını yanına alıñ* “azığımı yanına alırsın”, *inein varsa inek sãñ* “ineğin vara inek sağarsın” gibi.

5. Karaman ili ağızlarında şimdiki zaman eki olarak “-yor” ekinin arkaik biçimleri ile çeşitli ses olayları sonucunda oluşan yapıları (-yorur, -yuru, -yor, -yol, -yo, -yó, -yō, -ır, -yır, -yir, -yür, -ıy, -uy, -üy, -yı, -yi) kullanılmaktadır. *oluyorur* “oluyor”, *düşünüyorusun* “düşünüyorsun”, *oluyuru* “oluyor”, *giriyor*, *yi-yollar* “yiyorlar”, *biliyoz* “biliyoruz”, *deyó* “diyor”, *biliyöm* “biliyorum”, *çalışamıyım* “çalışamıyorum”, *bişiyir* “pişiyor”, *yapıyir* “yapıyor”, *sürünüyürük* “sürünüyoruz”, *yapıy* “yapıyor”, *oluy* “oluyor”, *söküydüm* “söküyordum”, *ğaldırıy* “kaldırıyor”, *diyiler* “diyorlar” gibi.

6. Duyulan geçmiş zaman eki, yazı dili ile aynıdır ve çok şekillidir. almış, gelmiş, olmuş, *böyümüş* “büyümüş” gibi. Bunun dışında seyrek de olsa “-ık” eki de kullanılmaktadır. *yapıklar* “yapmışlar” gibi.

7. Fiillerin emir çekiminde teklik I. kişide “-ayım, -eyim, -ayın, -eyin” ekleri kullanılmaktadır. *alayım*, *bitireyim*, *bulayın* “bulayım”, *deyeyin* “diyeyim” gibi.

8. Karaman ili ağızlarında zarf-fiil eki olarak yazı dilinde kullanılan eklerin dışında “-dığda, -dıkırsıra, -ın, -in, -ınsıra, -insire, -inci, -ışın, -ışın, -uşun” yapıları da kullanılmaktadır. *vardığda* “vardığında”, *daraldıkırsıra* “daraldıkça”, *sığalayın* “sığdınlararak”, *yi-yin* “yiyerek”, *ağarınıra* “ağarınca” *düğür gelinsire* “düğür gelince”, *diyinci* “deyince”, *ilgim olmayışın* “ilgim olmayınca” *yeyişin* “yiyince” *köylü çocu oluşun* “köylü çocuğu olunca” gibi.

Bu özelliklerin, bölge içindeki dağılımına bakıldığı zaman şu sonuçlarla karşılaşılmaktadır:

1. Ünlü uyumları, ister kalınlık-incelik uyumu olsun ister düzlük-yuvarlaklık uyumu olsun, bölge ağızlarının tamamında işlektir. Öyle ki yazı diline göre uyumsuzluk örneği sergileyen sözcük ve ekler, bölge ağızlarında uyumlulaştırılmıştır. Ek fiil, -ken zarf-fiil eki ve aitlik ekinin kullanımı ile yabancı sözcüklerin söyleniş şekilleri bunun açık bir göstergesidir. Ayrıca *çavış* “çavuş”, *tavık* “tavuk”, *fasilla* “fasulye”, *bavı* “bavul”, *hamır* “hamur”, *telaşın* “telefon”, *yāmi* “yağmur”, *yāmır* “yağmur”, *savınma*, “savunma” *barıt* “barut”, *çamır* “çamur”, *ğavırğa* “kavurga”, *namıs* “namus” gibi örneklerden anlaşılacağı üzere yöre insanının konuşma dilinde pek çok sözcükte bir düzleşme eğiliminin olduğu anlaşılmaktadır.

2. “k” ünsüzünün ince ünlülerin yanında boğumlanma noktasını orta damağa çekmesi olayı, bölge ağızlarında görülen bir durumdur. *memlekât* “memleket”, *kópeler* “köpekler” gibi örneklerde görülen bu ses; merkez ilçede, merkeze bağlı Ada, Bayır, Çoğlu, Çukur, Kalaba köyleri, Ayrancı ilçesine bağlı Kayaönü köyü ile merkez ilçeye bağlı Sudurağı kasabasında tespit edilmiştir.

3. “ğ” ünsüzü, bölge ağızlarının karakteristik seslerindendir ve “k>ğ” değişimi sonucunda başta ön ses olmak üzere iç veya son seste kendisini göstermektedir. *ğırğ* “kırk”, *ğaç* “kaç”, *ğan* “kan” gibi. Art damak ünsüzü olan “h” sesi; Karaman ili ağızlarında ekseriyetle “k>h” değişimi paralelinde görülür ve kullanım açısından bölgelere göre farklılık arz eder. *sulardıh* “sulardık”, *bulamadıh* “bulamadık”, *tabah* “tabak”, *dohanma* “dokunma”, *tohuz* “dokuz” gibi. Bununla birlikte bu sesin, yabancı asıllı bazı sözcüklerde kendisini koruduğu da anlaşılmaktadır. *harman* “harman<Far.hirmen”, *muhtar* “muhtar<Ar.muhtâr”, *halk* “halk<Ar.halk” gibi. “ñ” ünsüzü ise bölge ağızlarının tamamında işlektir ve ilgi hâli ekinde, fiillerin teklik I. ve II. kişiler ile çokluk II. kişi çekiminde, “ben” ve “sen” kişi zamirlerinin yönelme eki almış yapılarında, iyelik teklik ve çokluk II. kişi eklerinde ve kimi sözcüklerin aslî şekillerinde görülür. *onuñ* “onun”, *ğılarıñ* “kılarım”, *niTTiñ* “ne ettin”, *diyoñuz* “diyorsunuz”, *baña* “bana”, *saña* “sana”, *ismiñ* “ismin”, *eviñiz* “eviniz”, *doñuz* “domuz”, *yeñi* “yeni”, *eñ* “en” gibi.

4. “g” ünsüzü, iki ünlü arasında kaldığı zaman sızıcılaşarak erimekte, buna bağlı olarak hece kaynaşmalarına neden olabilmektedir. Bu durum, Karaman ili ağızlarının genelinde tespit ettiğimiz bir özelliktir. Öyle ki bölge ağızlarında sıkça kullanılan “kadar” edatı; önce ön seste “k->ğ-” değişmesi, daha sonra da iki ünlü arasında kalan “g” ünsüzünün düşmesi sonucunda hece kaynaşması, ünlü uzaması gibi fonetik değişikliklerle telaffuz edilmektedir. *şu ādar* “şu kadar”, *derey ādar* “dereye kadar”, *bu ādar* “bu kadar”, *sabā dar* “sabaha kadar” gibi. Daha çok benzetme fonksiyonu ile karşımıza çıkan “gibi” edatı için de aynı şeyleri söylemek mümkündür. *didi bi* “dediği gibi”, *yayla ekmē bi* “yayla ekmeği gibi” gibi. Bunun di-

şında yine iki ünlü arasında kalan “y” ünsüzü, eriyerek hece kaynaşmalarına, uzun ünlülerin oluşmasına neden olabilmektedir. Bu durum, özellikle “şētmek/şītmek<şey etmek” kuruluşunda kendisini göstermektedir.

5. Teklik II. kişi iyelik ekinde, ilgi hâli ekinden sonra “ñ>y” değişmesinin meydana gelmesi, Karaman ili ağızlarında karşılaşılan ses olaylarından biridir. Bilindiği gibi teklik II. kişi iyelik ekleri, yazı dilinde “+ın, +in, +un, +ün” şeklindedir. Bu ses, Türkiye Türkçesi ağızlarının büyük bir kısmı ile tarihî Türk lehçelerinde “art damak n”si ile karşılanmaktadır. Bölge ağızlarında birkaç yerde, merkez ilçeye bağlı Akçaalan, Kalaba köyleri ile yine merkez ilçeye bağlı Sudurağı kasabasında, teklik II. kişi iyelik ekinde ilgi hâli ekinden önce “ñ>y” değişmesi görülmektedir. *halayıñ gızı* “halanın kızı”, *ebeyiñ mezerini* “ebenin mezarını”, *hāneyiñ başında* “hanenin başında” gibi.

6. Karaman ili ağızlarında zamir kökenli I. kişi ve bildirme ekleri olarak genellikle “-ım, -im, -um, -üm; -ız, -iz, -uz, -üz” kullanılmaktadır. Teklik I. kişi için “-ım, -im, -um, -üm” ekleri kullanılmakla birlikte merkez ilçeye bağlı Akçaalan, Aybastı, Bayır, Bostanözü, Bucakkışla, Çukur, Çukurbağ, Dağkonak, Gökçe, Kalaba, Kızılca, Kisecek, Tarlaören, Taşkale, Yeşildere köy ve/ya kasabaları; Ayrancı ilçesine bağlı Kayaönü köyü; Başyayla ilçe merkezi ve Kışla Köyü; Ermenek ilçe merkezi ve köyleri ile Sarıveliler ilçesinde son seste “n>ñ” değişikliği neticesinde “-ñ, -iñ, -iñ” ekleri ile de karşılaşılmıştır. *deyeciñ* “diyeceğim”, *sorariñ* “sorarım”, *dēmemiñiñ* “dememişim” gibi. Ayrıca teklik I. kişide seyrek de olsa “-yıñ, -yiñ, -yuñ” eklerine rastlanmıştır. *basmışıyıñ* “basmışım”, *geçinmişiyiñ* “geçinmişim”, *unutmuşuyıñ* “unutmuşum” gibi. Bu yöreler ise şunlardır: Merkez ilçeye bağlı Bayır köyü ile Ermenek ilçesine bağlı Katranlı köyü. Merkez ilçeye bağlı Kılbasan kasabası ile civar köylerde “-sım, -sum” ekleri, yer yer teklik I. kişi için kullanılmaktadır. *oynamışsım* “ oynamışım” *uyumuşsum* “uyumuşum”, gibi.

Çokluk I. kişide ise hâkim olan ekler, “-ız, -iz, -uz, -üz”dür. Ancak merkez ilçeye bağlı Ada, Bostanözü, Cerit, Kalaba, Kızılca köyleri, Ermenek ilçesine bağlı köylerde ve Sarıveliler ilçesine bağlı Göktepe kasabasında “-yız, -yiz, -yuz” ekleri de tespit edilmiştir. *toplanmışıyız* “toplanmışız”, *yidirmişiyiz* “yedirmişiz”, *yēyoruyuz* “yiyoruz” gibi³. Ayrıca merkez ilçeye bağlı Karacaören köyünde “-ıķ, -

³ Bölge ağızlarında kısmen karşılaşılan bu durum, şimdiki zaman ile öğrenilen geçmiş zaman çekiminde ortaya çıkmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde çokluk I. kişi için kullanılan “vuz/-vüz>-yuz/-yüz” ekleri (Korkmaz, 1995: 110-127); tespit ettiğimiz örneklerde ünlü ile biten “-yoru” şimdiki zaman eki ve ünsüzle biten “-mış, -miş” öğrenilen geçmiş zaman eki almış birtakım çekimli fiillerde görülmektedir. Korkmaz’ın (1995: 124) aslı ses olarak değerlendirdiği “-y” sesi, bölge ağızlarında teklik ve çokluk I. kişide yaşamaktadır. Bu durum, Karaman bölge-

ik, -ük” ekleri de işletilmektedir. *varrık* “varınız”, *bitirrik* “bitiririz”, *sürünüyürük* “sürünüyoruz” gibi. Eski Türkçe döneminde çokluk I. kişi için kullanılan “biz” yapısı (Gabain, 1995: 80), merkez ilçeye bağlı Akçaalan ve Bostanözü köylerinde tespit edilmiştir. *bilmeyibiz* “bilmeyiz”, *bilmez biz* “bilmeyiz” gibi.

7. Karaman ili ağızlarında şimdiki zaman eki olarak kullanılan ekler, çeşitlilik göstermektedir. Bunlardan “-yorur, -yoru” şekilleri, Ayrancı ve civarında oldukça seyrek, Göksu havzası ve civarı ile Taşkale, Yeşildere yörelerini de kapsayan birimlerde ise yoğun olarak işletilmektedir. *oluyorur* “oluyor”, *hazıllāyoru* “hazırlıyor”, *biçiyorusuñ* “biçiyorsun”, *yapıyoruyuz* “yapıyoruz” gibi. Bölgenin kuzey kesimlerinde ise ekin düz şekilleri ile de karşılaşmak mümkündür. *gidiyir* “gidiyor”, *yetiyr* “yetiyor” gibi. Bununla birlikte bugün yazı dilinde kullanılan yapıların da kullanıldığı görülmektedir. *yiniyor* “yeniyor”, *gaynadıyoruz* “kaynatıyoruz” gibi.

8. Emir kipinin I. teklik çekiminde kullanılan “-ayım, -eyim, -ayın, -eyin” ekleri, Göksu havzası ve civarında kalan yerler ile Taşkale, Yeşildere yörelerinde çeşitli ses değişikliklerine uğrayarak “-ayñ, -eyñ, -ayñ, -eyñ” şekilleriyle işletilmektedir. *anladayñ* “anlatayım”, *vereyiñ* “vereyim”, *sorayñ* “sorayım”, *diyeyñ* “diyeyim” gibi.

9. Karaman ili ağızlarında yazı dilindeki yapılara göre kuvvetli bir daralma eğilimi dikkat çekmektedir. İlk hecede “e>i” değişmesi ve orta hece ünlüsünün daralması olayları yaygındır. Bu durum, bölge ağızlarının tamamında, özellikle Ayrancı bölgesinde kendisini göstermektedir. *nirelisiñiz* “nerelisiniz”, *yişil* “yeşil”, *buraya* “buraya”, *orayā* “oraya” gibi.

Çalışmamızın başında genel özelliklerini maddeler hâlinde verdiğimiz Karaman ili ağızlarının, kendi içinde bazı farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Etnik yapı, coğrafi şartlar gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıktığını düşündüğümüz bu farklılıklar, kullanılış yaygınlığı ve yoğunluğuna göre değerlendirildiğinde Karaman ili ağızlarının üç alt bölgeden oluştuğunu söylemek mümkündür:

I. Ağız Bölgesi: Taşeli Ağız Bölgesi

II. Ağız Bölgesi: Ayrancı Ağız Bölgesi

III. Ağız Bölgesi: Merkez ve Civarı Ağız Bölgesi

Şimdi bu ağız bölgelerini ve bunların özelliklerini değerlendirelim.

sinin Türk dilinin bazı eski özelliklerini sürdürmekte sergilediği tavrı göstermesi bakımından önemlidir.

I. Ağız Bölgesi: Taşeli Ağız Bölgesi

Bu bölge, Karaman ilinin güneyinde bulunan Göksu havzası çevresinde kalan yerler ile güneydoğusunda kalan yerleşim birimlerini kapsamaktadır. Büyük ölçüde dağlık bir yapıya sahip olması nedeniyle Dağlık Kilikya (Kurt, 2006: VII) adı ile de adlandırılan bölge, tarihte ve günümüzde Taşeli adı ile anılmaktadır.

Ermenek, Sarıveliler, Başyayla ilçeleri ile idarî anlamda merkez ilçeye bağlı olup Göksu nehri ve onun küçük kollarının kuzeyi ile güneyinde kalan yerleşim birimleri, bu ağız bölgesi içinde yer alır. Ayrıca il merkezine bağlı olup Karaman'ın güneydoğusunda bulunan başta Taşkale ve Yeşildere olmak üzere o civardaki yerleşim yerleri, bu ağız bölgesi içine girmektedir. Bu ağız bölgesini, diğer bölgelerden ayıran temel farklılıklar şunlardır:

1. “k” ünsüzünün, ince ünlülerin yanında boğumlanma noktasını orta damağa çekmesi, bu bölge ağızlarında daha yaygındır. *ekmák* “ekmek” gibi.
2. “h” ünsüzü, bu bölgede diğer ağız bölgelerine göre daha seyrek duyulur⁴.
3. “g” ünsüzünün, iki ünlü arasında kaldığı zaman sızıcılaşarak erimesi, buna bağlı olarak hece kaynaşmalarının meydana gelmesi bu ağız bölgesinde daha yaygındır. *n-reyim* “ne göreyim” gibi.
4. “Art damak n”si (ñ), genellikle korunmuştur. *yaluñız* “yalnız” gibi.
5. Teklik II. kişi iyelik ekinde, ilgi hâli ekinden sonra “ñ>y” değişmesiyle karşılaşılması, bu bölge ağızlarında daha genel bir durumdur. *anayıñ babayıñ canına* “ananın babanın canına” gibi.
6. Zamir kökenli teklik I. kişide “-ñ, -iñ, -iñ” yapıları bu bölge ağızlarında daha genel ve kurallıdır. Ayrıca “-yıñ, -yiñ, -yüñ” ekleri ile de karşılaşilmektedir. *deriñ* “derim”, *geçinmişıyiñ* “geçinmişim” gibi.
7. Zamir kökenli çokluk I. kişi için kullanılan ekler, “-ız, -iz, -uz, -üz”dür. Bu ekler, Taşeli ağızlarında diğerlerine göre daha yaygındır. Ayrıca bu bölgede “-yız, -yız, -yuz, -yüz” ve “biz” şekilleri de kullanılmaktadır. *ihmāl ediyoruyuz* “ihmal ediyoruz”, *bilmez biz* “bilmeyiz” gibi.

⁴ Ahmet Caferoğlu (1972: 2), *Konya İlinin Ermenek Ağzı* başlıklı yazısında bu sesle ilgili şu tespitlere yer verir. “Orta Anadolu Ağızları ile doğu illerimiz için kaçınılmaz h sesi, artık Ermenek'te son günlerini yaşamaktadır. Ancak yabancı kelimelerdeki doğal özelliği aynen verilme-ye çalışılmaktadır.” Biz de yaptığımız çalışmada bu sesin ilgili yörede kaybolmak üzere olduğunu tespit ettik.

8. Şimdiki zaman eki “-yorur, -yoru”; Taşeli ağız bölgesinde daha yaygın olarak işletilmektedir. *oluyorur* “oluyor”, *duruyorur* “duruyor” gibi.

9. Emir kipinin teklik I. çekiminde kullanılan “-ayıñ, -eyiñ” şekilleri, bu bölgede daha belirgindir. *bulayıñ* “bulayım”, *vireyiñ* “vereyim” gibi.

10. “-ıncağ, -incek” zarf-fiil ekleri bu bölgede yaygındır. *oluncağ* “olunca”, *deyincek* “deyince” gibi.

II. Ağız Bölgesi: Ayrancı Ağız Bölgesi

Bu bölge, Karaman ilinin doğusunda kalan Ayrancı ilçesi ile ona bağlı köylerden oluşmaktadır. Diğer ağız bölgeleri ile birtakım ortak noktaları bulunmasına rağmen taşıdığı farklılıklar açısından I. ve III. ağız bölgelerinden ayrılır. Bu farklılıklar şunlardır:

1. “ğ, ñ” gibi ünsüzler, Karaman ili ağızlarının tamamına hâkimken “h” ünsüzünün kullanılması, bu bölgede daha belirgin olarak görülür. *toprah* “toprak” gibi.

2. İlk hecede karşılaşılan “e>i” değişmesi bu yörede daha yaygındır. *şiy* “şey”, *nire* “nere” gibi.

3. “ñ” ünsüzü, bu bölgede de genellikle korunmuştur. *eñ* “en”, *dāñ* “dağın” gibi.

4. Bazı ünsüzlerin inceltici etkisinin, diğer ağız bölgeleriyle karşılaştırıldığında, daha belirgin olduğu görülmektedir. *baқыım* “bakayım”, *ğafeyi* “kafayı”, *birez* “biraz”, *yanı beşinde* “yanı başında” gibi.

5. Şimdiki zaman için çoğunlukla “-yor, -yo” ekleri tercih edilmektedir. *bilmēyom* “bilmiyorum”, *kesiliyor* gibi.

6. Teklik I. kişi için “-ım, -im, -um, -üm” ekleri kullanılır. I. ağız bölgesinde daha genel olan “-ıñ, -iñ” ekleri, bu bölgede çok seyrek kullanılır.

7. Emir kipinin teklik I. kişisi için “-ayım, -eyim”, çokluk I. kişi içinse “-alım, -elim” eklerinin kullanılması, bu bölgede daha yaygındır. *gidelim*, *annadalım* “anlatalım” gibi.

III. Ağız Bölgesi: Merkez ve Civarı Ağız Bölgesi

Bu ağız bölgesi, Karaman ilinin merkez, kuzey ve kuzeybatı bölgelerini içine almaktadır. Bu yöre, Karaman’ın geniş düzlüklerle kaplı yerleşim birimlerinden oluşmaktadır. Bölge ağızları ile ortak özellikler taşımakla birlikte yöresel anlamda

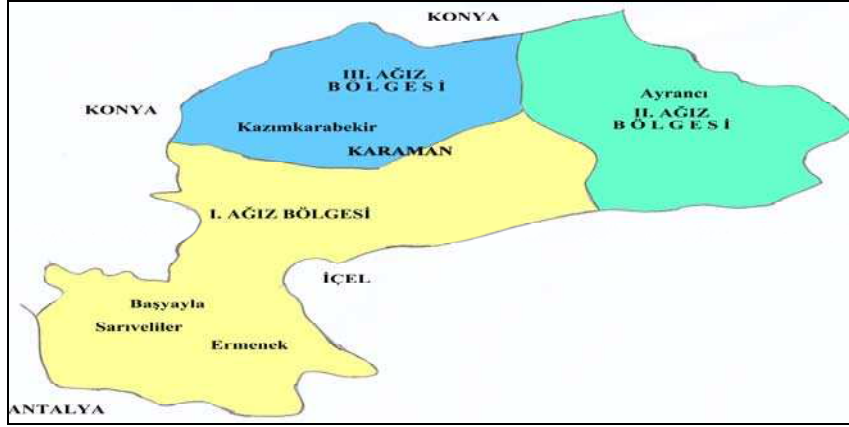
ortaya çıkan farklılıklar, bu alt ağız bölgesinin özelliklerini oluşturmaktadır. Bu özellikler şunlardır:

1. Düz ünlülerin yuvarlaklaşması, bu bölgede daha yaygındır. *buluyum* “bula-yım”, *bubam* “babam”, *gumpür* “kumpir” gibi.
2. Geniş ünlülerin daralması, dikkati çekicidir. *gırır mısıñ* “kırar mısın”, *götü-rüyüm* “götüreyim” gibi.
3. İyelik eklerinde görülen aykırılışmaların diğer ağız bölgelerine göre daha belirgin olduğu görülür. *asasi* “esasi”, *cebîñā* “cebine” gibi.
4. “ğ>y” ünsüz değişmesi, bu yörede daha çoktur. *çaydaşlık* “çağdaşlık”, *deyil* “değil”, *buyday* “buğday” gibi.
5. “-rl->-rn-” ünsüz benzeşmesine sık rastlanır. *onlarnan* “onlarla”, *eşşeklernen* “eşeklerle” gibi.
6. Zamir kökenli teklik I. kişi için genellikle “-ım, -im, -um, üm”, ara sırada “-sım, -sum” ekleri kullanılır. *oynamışsımdır* “oynamışımıdır” *uyumuşsum* “uyumuşum” gibi.
7. Zamir kökenli çokluk I. kişi için “-ız, -iz, -uz, -üz” ile birlikte “-ık, -ik” eklerinin kullanıldığı görülmektedir. *varrık* “varırız”, *bitirrik* “bitiririz” gibi.
8. Şimdiki zaman eki olarak “-yor” ekinin yanında ekin düz ünlülü şekilleri de kullanılmaktadır. *gidiyir* “gidiyor” gibi.
9. Seyrek de olsa “-ip” zarf-fiil ekinin “-ig” şekli, “-ince” zarf-fiil ekinin “-inci” şekli ve “-insire, -unsura” zarf-fiil ekleri kullanılmaktadır. *gidig geliyordum* “gidip geliyordum”, *diyinci* “deyince”, *gelinsire* “gelince” *suh olunsurā* “sulh olunca” gibi.

Yukarıda özelliklerini verip bir sınıflandırma denemesi yapmaya çalıştığımız Karaman ili ağızlarını oluşturan ağız bölgelerinin belirgin özellikleri aşağıda tablo halinde verilmiştir.

ÖZELLİKLER	I. BÖLGE	II. BÖLGE	III. BÖLGE
Düz ünlülerin yuvarlaklaşması	Seyrek	Seyrek	Yaygın
Geniş ünlülerin daralması	Seyrek	Seyrek	Yaygın
İlk hecede "e>i" değişmesi	Seyrek	Yaygın	Seyrek
"k" ünsüzünün, boğumlanma noktasını orta damağa çekmesi	Yaygın	Seyrek	Seyrek
"h" ünsüzünün durumu	Seyrek	Yaygın	Seyrek
"g" ünsüzünün, iki ünlü arasında sızıcılaşarak erimesi	Yaygın	Seyrek	Seyrek
Teklik II. kişi iyelik ekinde, ilgi hâli ekinden sonra "ñ>y" değişmesi	Yaygın	Seyrek	Seyrek
"ğ>y" değişmesi	Seyrek	Seyrek	Yaygın
"-rl->-rn-" ünsüz değişmesi	Seyrek	Seyrek	Yaygın
Bazı ünsüzlerin inceltici etkisi	Seyrek	Yaygın	Seyrek
Zamir kökenli teklik I. kişi ekleri	-ñ, -iñ, -iñ, -yiñ, -yiñ, -yüñ	-ım, -ım, -um, -üm, (-iñ,-iñ seyrek)	-ım, -ım, -um, -üm, -sım, -sum
Zamir kökenli çokluk I. kişi ekleri	-ız, -iz, -uz, -üz, -yız, -yız, -yuz, -yüz	-ız, -iz, -uz, -üz	-ız, -iz, -uz, -üz, -ık, -ik
Şimdiki zaman ekleri	-yorur, -yuru	-yor, -yo	-yor, -yır, -yir
Emir kipi teklik I. kişi ekleri	-ayıñ, -eyiñ	-ayım, -eyim	-ayım, -eyim
Zarf-fiillerin durumu	-ınca, -incek		-ışın, -işin, -inci, -ig(<ip), -ınsıra, -insire,

Yukarıda ana çizgilerle ağız özelliklerini sıralayıp tablo şeklinde belirtmeye çalıştığımız Karaman ili ağızlarını oluşturan alt bölgelerin harita üzerindeki durumunu göstererek çalışmamızı tamamlamak istiyoruz. ©

KAYNAKLAR:

- Akar, Ali (2006), “Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları”, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 1/2 Fall 2006*, s. 37-53.
- Caferoğlu, Ahmet (1972), “Konya İlinin Ermenek Ağızı”, *TDAY Belleten*, s. 1-16.
- Demir, Nurettin (2002), “Ağız Terimi Üzerine”, *Türkbilig*, s. 105-116.
- Gabain, A. Von (1995), *Eski Türkçenin Grameri*, Çev: Mehmet Akalın, Ankara: TDK Yay.
- Gemalmaz, Efrasiyap (1999), “Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara: TDK Yay., s. 4-13.
- Karahan, Leyla (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yay.
- Karahan, Leyla (1997), “Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar”, *Türk Dili* 550, s. 291-297.
- Korkmaz, Zeynep (1995), “Eski Anadolu Türkçesindeki -van/-ven, -vuz/-vüz Şahıs ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, Ankara: TDK Yay., s. 110-127.
- Kurt, Mehmet (2006), *Eskiçağda Göksu (Kalykadnos) Havzası*, Konya: Çizgi Kitabevi Yay.
- Uysal, İdris Nebi (2009), *Karaman İli Ağızları ve Anadolu Ağızları Arasındaki Yeri*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Basılmamış Doktora Tezi.
- Yılmaz, Emine (2007), “Ana Türkçede kapalı e ünlüsü”, *Turcology in Turkey*, s. 521-539.